

Власенко О.М. Чехи на Волині: історія та сучасність:
збірник наукових праць / за ред. О.С. Березюк, О.М. Власенко. –
Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. –178 с. (С.172-176)

ВПЛИВ ДИДАКТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ ЧЕХІВ НА УКРАЇНСЬКУ ПЕДАГОГІКУ

Соціальні процеси і зміни останнього десятиліття ХХ століття здійснили значний вплив на освіту в пострадянських країнах. Сьогодні ці події також є предметом низки досліджень, що дозволяють нам дізнаватися про вплив окремих постатей на зміни в освітньому процесі в новому соціальному контексті. У Чеській Республіці реформи політичної та соціальної системи, після т.зв. «оксамитової революції» в 1989 році, були орієнтовані на створення нових освітніх умов, зосередження уваги на педагогічних проблемах і способах їх вирішення, на розробку нових перспектив для розвитку чеської педагогіки та освіти з новими завданнями.

Звернемося до історичних моментів, які були вирішальними у розвитку гуманістичної освіти Західної Європи.

Ідеїгуманістичної освіти проникли в Чехію в другійполовині XIV ст. Цьомусприяливисокийрівень культурного розвиткукраїни, створення Празького університету (1348) та діяльністьчеськихгуманістів.

МіжгуманістамиЧехії та іншихкраїніснувалитіснізв'язки. Ф. Петрарка листувався з Яном зіСтршеди, автором «Чеськоїісторії» (1458), чеськийгуманіст Р.Грубийпереклавчеськоюмовою «Похвальне слово Глупоті» ЕразмаРоттердамського. Твори окремих європейських гуманістів користувалися популярністю в Чехії, відомі були «Божественна комедія» Данте, «Декамерон» Боккаччо та ін.

Величезнийвплив на культуру і освітуЧехії справив гуситськийрух.Зросла роль Празькогоуніверситету,

в університетських стінах зародився і
розвивався реформаційний рух та
поширювалися гуманістичні ідеї. По
всій Чехії відкривалися школи, викладання в
яких провадилося рідною мовою. Друкарство сприяло зроста
нню кількості навчальних книг, якими користувалися
чеські школи. Ідеями гуманізму були наповнені
філософсько-дидактичні, наукові твори, які друкувалися
по всій Чехії.

У чеській науковій літературі все частіше з'являються
твори, в
яких автори намагаються розв'язати загальнолюдські пробле
ми з позицій гуманістичної педагогіки.

Ян Амос Коменський - великий чеський гуманіст,
найяскравіша постать у культурі, літературі, науці Чехії
XVII ст.

Педагогічна спадщина Я.А. Коменського
багатогранна, його твори пройняті ідеями гуманізму,
турботою про виховання людини, глибокими
педагогічними ідеями, які відкрили нову епоху в освіті.
Серед літературних творів слід згадати трактат
«Лабіринт світу і рай серця» (1623), в якому
розглядаються філософські проблеми сучасного і
майбутнього людства. Коменський говорить, що світ є
справжнім лабіринтом, в якому люди прикриваються
масками, щоб приховати свої справжні думки. Життя і
праця тих, хто живе в цьому лабіринті, сповнені зла,
підступності, неправди: люди утискають одні одних,
думають про золото, гроші, зиск, мріють про безтурботне
життя. Автор добре бачить все те, що заважає людям бути
щасливими, радісними, добрими. Трактат, у
якому гостро, дотепно, реалістично, правдиво
критикується існуюче суспільство, переростає в сатиру на
оточуючу дійсність.

У деяких працях Я. А.
Коменського порушуються проблемні чеської культури,
історії, мови чеського народу. Не можна не згадати

шкільні підручники вченого, такі як «Астрономія» (1632), «Фізика» (1633); «Видимий світ у малюнках» (1658).

Звісно, неповторним педагогічним твором Я.А. Коменського є фундаментальна «Велика дидактика, що має на меті вчити всіх всьому...», в ній містяться основні принципи прогресивної педагогічної думки.

Першим автор соціальних педагогічно-орієнтованих теорій в Чеській педагогіці є Густав Адольф Лінднер (1828-1887), який у 1882 році став першим професором чеського походження в Австро-Угорщині. На формування його прогресивного світогляду здійснили вплив педагогічні ідеї та наукові доробки відомого чеського педагога Яна Амоса Коменського, німецького вченого Йоганна Гербарта, англійських науковців Чарльза Дарвіна і Герберта Спенсера. Зокрема, під впливом педагогіки Й. Гербарта, Г. Лінднер визнав за необхідне подолати індивідуалістичний підхід до освіти, але, на відміну від Гербарта, він підкреслює, що людина є клітиною в організмі суспільства, її життя є частиною цього цілого. Освіта не може нічого досягти, якщо вона відділена від природи і суспільства». Його робота має важливе значення для теоретичної розробки чеського соціальної педагогіки. Зокрема, Г. Лінднер розробив нову концепцію освіти, яка, на його думку, повинна дати людям шанс поліпшити себе соціально: "Мета педагогіки є виховання громадян та формування морального характеру»

Г. Лінднер виступив поборником демократизації освіти. Вчений звертав увагу своїх сучасників на важливість впливу освітнього середовища на розвиток молоді особистості, досліджував вплив родини та локальних соціальних осередків на формування громадянина суспільства.

Свої педагогічні погляди Г. Лінднер висвітлив у праці «Педагогіка як основа вивчення природного, культурного та морального розвитку», яка була опублікована в 1888 році, після його смерті.

Наступники Г.Лінднера, на жаль, на деякий час втратили логічну послідовність у вивченні теорії педагогіки систематично. Але такі історичні події, як Перша світова війна, розпад Австро-Угорської монархії, створення Чехословацької Республіки (1918) означали, що необхідно розробляти новостворену систему шкільної освіти, яка б допомогла малозабезпеченим сім'ям, людям, постраждалим від наслідків війни, дітям-сиротам, безпритульним дітям.

Тому одним із наступників Г.Лінднера ми вважаємо був Пітера Пршемисла (1895-1976), чеського гуманіста, який присвятив себе соціально-освітній діяльності. Його перші зусилля призвели до створення дитячого будинку для дітей з бідних сімей в Празі. Під час війни він допомагав єврейським дітям і сім'ям, а у 1945-48 рр. заснував низку притулків для єврейських дітей, які поверталися з концтаборів, і притулків для німецьких дітей, які були хворі або інтерновані в табори на території Чехії. Після політичного перевороту 1948 р. він зазнав переслідувань з боку поліції, втік у вигнання в 1951 році і оселився в Німеччині, де він працював в таборах біженців.

Не можна не згадати вплив Йозефа Хендріха (1888-1950), викладача університету, який вважається автором індивідуально-орієнтованої освіти. Його сучасник Станіслав Велінскій (1899-1991) розробляє предмет, цілі та методи педагогіки у своїй науковій праці «Індивідуальні основи педагогіки», 1927. Станіслав Велінскій зазначає, що педагогіка досліджує тенденції, фактори впливу на особистість, розробляє освітні інструменти, які сприяють особистісному розвитку.

Отже, освіта і культура Чехії відіграла значну роль у розвитку культурного процесу у слов'янських країнах цього періоду, вплинула на формування гуманістичної системи середньої та вищої освіти.